

Bijverdienen

Minister Ritzen is op zoek naar een 'totaalbeleid', waarin vastgelegd moet worden wat hoogleraren nu allemaal wel en niet mogen doen naast hun gewone werk. Het bijverdienen moet in ieder geval aan banden worden gelegd. Immers, het bijklussen van hoogleraren zorgt voor veel 'politiek en maatschappelijk onbehagen'.

Toen ik in 1969 wetenschappelijk medewerker aan de toenmalige NEH was, trof het me dat de medewerkers die aan dissertaties werkten het niet gemakkelijk hadden. Een dissertatie schrijven kost tijd, en onderzoekstijd kun je niet tegelijkertijd besteden aan het onderwijs. Al die anderen, die niet de ambitie hadden om te promoveren, besteedden wel hun volle week aan het onderwijs maar kregen evenveel betaald als de promovendi, die zich zaten te drukken om ten behoeve van hun eigen carrière aan een dissertatie te werken. Als promovendus voelde je je een profiteur en de niet-onderzoekers maakten je wel duidelijk dat je dat ook eigenlijk was.

Omdat ik zonder schuldgevoelens door het leven wilde gaan, stelde ik aan mijn hoogleraar voor om korter te gaan werken. Ik kon dan in mijn eigen tijd gaan promoveren en kon iedereen recht in de ogen blijven kijken. Kortere werken was echter een probleem en uiteindelijk koos ik voor een radicalere oplossing: ik nam ontslag en vertrok naar de Verenigde Staten. Dank zij de financiële ondersteuning van een fellowship kon ik, zonder gewetensbezwaar, in ruim een jaar tijd daar mijn promotieonderzoek afronden.

In 1969 was de vergoedingsbasis voor wetenschappelijk personeel al even onjuist als nu. Wetenschappers werden en worden net als ambtenaren betaald voor een algemene beschikbaarheid, van 9 tot 5, en dat vijf dagen per week. Ze worden niet alleen als ambtenaren betaald, ze zijn ook ambtenaren. Of ze nu wel promoveren, niet promoveren, veel onderwijs geven, weinig onderwijs geven, 's avonds doorwerken, 's avonds niet doorwerken, het maakt allemaal niets uit. De honorering blijft hetzelfde.

Dit is allemaal zeer onbevredigend, te meer daar de doelstellingen van de universiteit als instelling van hoger onderwijs en de doelstellingen van de individuele wetenschapper beslist niet parallel lopen. Wetenschappers worden betaald om beschikbaar te zijn voor het geven van onderwijs, maar de wetenschapper die het goed met zijn eigen carrière voorheeft, geeft juist zo min mogelijk onderwijs. Immers, voor het geven van meer onderwijs wordt hij toch niet beloond, terwijl het geven van minder onderwijs ruimte schept voor onderzoek en daarmee kans op promotie dan wel gelegenheid tot het verwerven van extra inkomsten. Niet dat de wetenschapper per se tegen het geven van onderwijs is. Hij wil graag optreden bij allerhande extracurriculaire onderwijsactiviteiten, als die de extra verdiensten brengen die met het geven van meer gewoon onderwijs niet behaald kunnen worden.

Het draait er dus om dat de vergoedingsbasis voor de wetenschapper onjuist is. Hoe kan het beter?

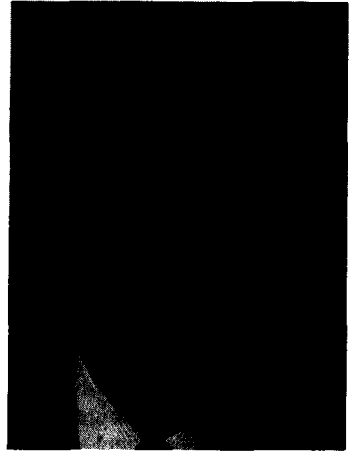
Neem als basis voor de honorering een vast omschreven hoeveelheid onderwijs. Zoveel uren per semester, al naar gelang de zwaarte van het onderwijs en al naar gelang de zwaarte van de docent. Betaal de wetenschapper in beginsel voor het geven van onderwijs gedurende twee semesters. Dit levert een honorering op die lager zal liggen dan de huidige, zeg 60 à 70% van het huidige jaarsalaris. Maar daar staat tegenover dat de tijdsbelasting ook minder dan volledig is.

Vanuit deze basishonorering kan de wetenschapper gaan bijverdienen. Wil hij in managementopleidingen gaan meedraaien voor f 1.000 per dagdeel? Prima. Wil hij contractonderzoek voor derden doen? Ook goed, mits betaald wordt voor het gebruik van universitaire faciliteiten. Wil hij juist extra onderwijs geven aan de eigen faculteit, bij voorbeeld gedurende een 'summer term'? Uitstekend. Wil hij in zichzelf investeren en in zijn eigen tijd een dissertatie schrijven? Voortreffelijk. Wil hij liever meer vrije tijd, omdat er nog zoveel andere dingen in het leven zijn om van te genieten? Hij gaat zijn gang maar.

Bij deze wijze van honoreren krijgt iedereen de ruimte om net zo hard te werken als hij of zij wil, zonder scheve gezichten van andere wetenschappers, zonder hypocriete reacties van minder getalenteerde collega's en zonder klagende studenten, die nu hun 'maatschappelijk onbehagen' in ingezonden brieven uiten.

Het voordeel van deze beloningwijze is dat het volstrekt helder is waarvoor de universiteit de wetenschapper betaalt: niet om van 9 tot 5 beschikbaar te zijn, maar om een precies omschreven hoeveelheid onderwijs te geven. Daarop moet hij dan ook beoordeeld worden. Het is de eigen verantwoordelijkheid van de wetenschapper om ervoor te zorgen dat hij voor een bepaalde onderwijstaak gekwalificeerd is. Misschien is het daarvoor nodig om zelf onderzoek op een bepaald terrein gedaan te hebben en gepubliceerd te hebben; misschien ook niet. Laat de markt maar werken en laat de kandidaten maar naar de te vergeven leerstoelen dingen.

Het bovenstaande moet minister Ritzen niet vreemd in de oren klinken. Ten slotte heeft hij zelf lang genoeg buiten Nederland vertoefd om te weten dat er betere manieren zijn om het hoger onderwijs te organiseren dan nu bij ons het geval is. Toch vrees ik dat alles bij het oude zal blijven. De morele verontwaardiging over de bijverdienende hoogleraren zal een verstandige, marktgerichte oplossing van het probleem wel in de weg staan.

J.J. van Duijn